

**Talousarvion 2020 ja
taloussuunnitelman 2020–2022
laadintaohjeet**

Talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2020–2022 laadintaohjeet

1. Yleinen taloustilanne

Kasvu on hidastunut viime vuosien hyvästä kasvuvauhdista. Ennusteiden mukaan talouskasvu jää viime vuosia maltillisemmaksi tulevien vuosien aikana. Maailmankaupan hitaampi kasvu heijastuu Suomen viennin kasvuun ennustejakson 2020–2023 lopulla. Julkisen talouden rahoitusasema vahvistuu ensi vuonna, mutta alkaa sen jälkeen vähitellen heikentyä. Myös julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kääntyy 2020-luvun alkuvuosina uudelleen kasvuun.

Vuonna 2019 Suomen BKT kasvaa ennusteiden mukaan 1,6 %. Vaikka näkymät vientimarkkinoilla ja maailmantaloudessa ovat heikentyneet, Suomen vientiteollisuuden näkymät eivät ennustejakson alkupuolella heikkene merkittävästi. Yksityisten investointien kasvun arvioidaan hidastuvan ja julkisten investointien kasvu jatkuu nopeana. Tuotannollisten investointien näkymät ovat valoisat. Kulutuksen kasvua tukee ansiotason nousu sekä työllisyyden koheneminen. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvu pysyy nopeana.

Vuonna 2020 BKT kasvaa ennusteiden mukaan 1,2 %. Talouskasvun hidastuminen ja nimellispalkkojen nousu alkavat asteittain heikentää työllisten määrän kasvua. Työllisyysaste nousee 73,5 prosenttiin vuoteen 2021 mennessä työikäisen väestön edelleen vähentyessä. Talouden kasvu ei kuitenkaan riitä nostamaan työllisyysastetta 75 prosenttiin ilman merkittäviä lisätoimia. BKT:n kasvu hidastuu 1,1 prosenttiin v. 2021. Työttömyysasteen laskiessa ja työvoimakapeikkojen lisääntyessä ansiotason nousun arvioidaan lähestyvän lähivuosina 2000-luvun keskimääräistä, noin 3 prosentin vuosittaista kasvuvauhtia.

Lähde: VM:n Taloudellinen katsaus, kesä 2019 (17.6.2019, Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2019:41)

2. Kuntatalouden tila

Yleinen talouskehitys sekä talouden kasvun hidastuminen heijastuu kuntatalouteen. Kuntatalous on vahvistunut selvästi jo useamman vuoden ajan, mutta suotuista kehitys näyttää päättyneen vuonna 2018. Tilastokeskuksen julkaisemien tilinpäätösarvotietojen mukaan kuntien toimintakate heikkeni vuonna 2018 noin 0,9 mrd. euroa ja vuosikate noin 1,3 mrd. euroa edellisvuodesta. Kuntien vuosikatteen heikkeneminen johtui toimintakatteen heikkenemisestä sekä verotulojen vähentämisestä poikkeuksellisen hyvän edellisvuoden jälkeen. Toimintakatteen heikkenemistä selittää kuntien toimintakulujen, erityisesti palkkamenojen, kasvun kiihtyminen. Kuntatalouden kehitystä edellisvuoteen verrattuna heikentää se, että vuosi 2017 oli kuntataloudessa poikkeuksellisen vahva: toimintamenojen kasvu oli erittäin maltillista, ja verotulot kasvoivat osittain kertaluontoisten tekijöiden seurauksena. Kuntatalouden vuosikate ei riittänyt kattamaan tuloksen näkökulmasta poistoja ja arvonalentumisia eikä rahoituksen näkökulmasta nettoinvestointeja.

Kuntien vuosikate heikkeni kaikissa maakunnissa ja kuntakokoryhmissä. Eniten se heikkeni 6 000–10 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Kuntien talouden osalta merkillepantavaa on negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärän kasvu. Vuonna 2018 negatiivisen vuosikatteen kuntia oli kaikkiaan 38, kun vuotta aikaisemmin niitä oli vain neljä. Tuloksen osalta tasapainoisia kuntia, joissa vuosikate riitti poistojen kattamiseen, oli vain noin 1/3 kunnista. Kuntataloudelle on tyyppillistä suuret vuosittaiset vaihtelut eikä yhden vuoden kehityksen perusteella voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä kehityssuunnasta. Tilannekuva näyttää kuitenkin viime vuotta synkemmältä.

Talouskasvun arvioidaan jatkuvan lähivuosina mutta edelleen hidastuvan. Vuosina 2022–2023, talouskasvun arvioidaan hidastuvan alle prosenttiin. Julkinen talous heikkenee talouskasvun hidastuessa. Väestön ikääntyminen kasvattaa eläke-, terveys- ja hoivamenoja, mikä aiheuttaa merkittäviä paineita julkisen talouden kestävyyspitkällä aikavälillä. Lisäksi työikäinen väestö, joka veroilla rahoittaa hyvinvointipalvelut ja sosiaaliturvan, supistuu. Kuntien vastuulla olevien sote-palvelujen palvelutarpeen vuosittaiseksi kasvuksi arvioidaan lähivuosina runsas prosentti. Syntyvyyden aleneminen vähentää palvelutarvetta varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Kunnan väestö- ja ikärakenteesta riippuen palvelutarvepainot voivat eri kunnissa olla hyvin erilaisia. Väes-

tökehitys eriyttää kuntakenttää. Väestönkasvu on keskittynyt erityisesti suurimpiin kaupunkeihin, niiden lähistölle ja maakuntien keskuskaupunkeihin. Kokonaisuutena väestörakenteen muutoksilla on merkittävä vaikutus kaikkien kuntien palvelujen järjestämisen kustannuksiin, tulopohjaan, investointitarpeisiin sekä yleiseen elinvoimaan.

Valtiovarainministeriö (VM) laatii kuntatalouden kehitysarvioita (painelaskelma). Painelaskelmissa ei tehdä oletuksia kuntien omista sopeutustoimenpiteistä eikä veroprosenttien muutoksista. Valtion toimet huomioidaan julkisen talouden suunnitelman mukaisesti. Kehitysarvion perusteella kuntien toimintamenojen kasvu jatkuu reilun 3 prosentin vauhdilla lähivuodet. Maakunta- ja sote-uudistuksen kaatumisen vuoksi sosiaali- ja terveystalouden järjestämistä vastaavien menopaineet pysyvät kuntasektorilla. Sote- palvelujen kasvupaine lisää osaltaan kuntien toimintamenojen kasvua. Lisäksi lapsi-ikäluokkien pienenemisen myötä perusopetuksen järjestäminen on monessa kunnassa kasvava haaste. Jotta peruspalvelujen järjestäminen kaikkialla maassa pystytään turvaamaan, tarvitaan myös rakenteellisia uudistuksia. Väestön ikärakenteen muutos kasvattaa palvelutarvetta noin 0,5 prosenttia/vuosi. Tämän oletetaan toteutuvan kuntataloudessa osto- ja palvelujen kasvuna; henkilöstömäärän ei arvioida juuri muuttuvan. Kuntien verotulojen kasvu nopeutuu. Ansiotason nousu ja suotuista työllisyyskehitys kasvattavat palkkatuloja ja sitä kautta kunnallisveron tuottoa. Valtionosuudet kasvavat reilusti vuonna 2020 osin kertaluontoisten tekijöiden seurauksena.

Kuntatalouden tila heikkeni viime vuonna, eikä tulojen ja menojen epätasapaino näytä korjautuvan ilman uusia toimenpiteitä. Tilikauden tulos heikkenee ja uhkaa kääntyä negatiiviseksi. Ilman rakenteellisia uudistuksia ja menopaineita hillitseviä toimia kunnallisveroprosentteihin kohdistuu jo lähivuosina huomattava korotuspaine. Painelaskelman mukaan toiminnan ja investointien rahavirta vaihtelee suuresti kuntakokoryhmittäin. Rahoitusasema paranee laskelman mukaan tarkasteluajanjaksoilla ainoastaan yli 100 000 asukkaan kunnissa, ja kehitys on heikointa pienimmissä kunnissa eli alle 6 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Tarkastelun perusteella vuonna 2020 tuloveroprosenttien korotuspainetta olisi yli 2/3 kunnista ja viidesosalla korotuspaine olisi yli kolme prosenttia. Vajaalla 1/5 kunnista olisi laskelman perusteella mahdollisuus alentaa veroprosenttiaan.

Lähde: Kuntatalousohjelma 2020–2023, Kevät 2019 (4.4.2019, Valtiovarainministeriön julkaisuja: 2019:30)

3. Talousarvion valmistelu

Kuntalain (410/2015) 110 § mukaan valtuusto hyväksyy kunnalle talousarvion seuraavaksi kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Kuntalain mukaan talousarviossa on käytötalous-, tulolaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Investoinneista laaditaan investointisuunnitelma, joka käsitellään valtuustossa erillisenä asiana.

Evijärven kunnan taloussuunnittelukausi on 3 vuotta, vuodet 2020 – 2022. Vuodelle 2020 laaditaan talousarvio ja vuosille 2020–2022 taloussuunnitelma. Talousarviossa ja – suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Toiminnassa ja talouden hoidossa on noudatettava talousarviota. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa. (Kuntalain 410/2015 110.2 §).

Suunniteltu talousarvion valmisteluajataulu on laadintaohjeiden liitteenä. Valtuusto päättää kunnan tulo- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta 11.11.2019 ja vahvistaa joulukuun kokouksessaan talousarvion vuodelle 2020 sekä taloussuunnitelman vuosille 2021 ja 2022.

Sitovuus

Talousarvioon budjetoidaan bruttotulot ja bruttomenot.

Käyttötalouden osalta menomäärärahat ovat sitovia bruttomääräisinä

- valtuustoon nähden kunnanhallitus- ja lautakuntatasolla
- lautakuntaan nähden vastuualuetasolla ja vastuualueiden välillä.

Investointiosaa on valtuustoon nähden sitova hankkeittain.

4. Strategia ja muut talousarvioon vaikuttavat asiakirjat

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Kunnanvaltuusto hyväksyi Evijärven kuntastrategian 21.6.2016 § 16. Strategiassa kuvataan kunnan toiminnan ja kehittämisen painopistealueet. Strategiseksi painopistealueiksi on määritetty:

- **Talous:** Vakaa ja tasapainoinen kuntatalous
- **Palvelut:** Ennakoivat, uudistuvat ja laadukkaat palvelut kustannustehokkaasti
- **Elinkeinot ja elinvoima:** Kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö
- **Asuminen ja hyvinvointi:** Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Päätavoitteet talouden osalta ovat:

- Vakaan ja tasapainoisen kuntatalouden varmistaminen
- Taloudellisesti kestävä investointiohjelma, jolla puretaan korjausvelkaa pitkällä aikavälillä
- Omistajapolitiikan tehostaminen ja tarpeettomista omistuksista luopuminen

Muita talousarvioon vaikuttavia asiakirjoja ovat mm. hyvinvointikertomus, henkilöstösuunnitelma, hallintosääntö (sis. riskienhallinta ja sisäinen valvonta) sekä muut talouteen ja toimintaan liittyvät erillisohjeet. Talousarvio ja taloussuunnitelma tulee valmistella näiden linjausten ja asiakirjojen mukaisesti.

5. Talousarvio- ja valmisteluperiaatteet

Vuoden 2020 talousarvioehdotus laaditaan niin, että käyttötalouden tulot ja menot sekä investoinnit sopeutetaan kunnan talousarviokehityksen mukaiselle tasolle. Talousarvio vuodelle 2020 ja taloussuunnitelma vuosille 2021 ja 2022 tulee valmistella tiukkaa talous- ja henkilöstöpolitiikkaa noudattaen. Kokonaisuutena vuoden 2019 talousarvio tulee laatia tiukalla raamilla.

Talousarvion laadintatavoitteet:

- **Tavoitteena on että talous on tasapainoinen koko suunnitelmakauden ja vuosina 2020–2022 saavutetaan ylijäämäinen tulos.**
- **Toimintamenojen kasvu pois lukien henkilöstömenot on korkeintaan 0,5 %. Toimintamenoihin arvioidaan henkilöstömenojen kasvuksi 1,5 % sekä huomioidaan kiky-sopimuksen vaikutus ja eläkemaksut.**

Johtoryhmä, lautakunnat, hallitus ja valtuusto valmistelevat ja käsittelevät talousarviota laadintatavoitteiden mukaisesti.

Talousarviovalmistelun taustalla on hyväksytty kuntastrategia ja sen linjaukset. Kuntastrategiaa toteutetaan hallituksen hyväksymällä toimenpideohjelmalla. Strategian toteutumista valmistelee, seuraa ja arvioi strategian ohjausryhmä. Strategian toimenpiteisiin varataan riittävät määrärahat.

Vuoden 2020 talousarvio valmistellaan 10 euron tarkkuudella ja vuosien 2021 – 2022 taloussuunnitelma 100 euron tarkkuudella. Määrärahat ja tuloarviot ilmoitetaan arvonlisäverottomina (nettomääräisinä).

Lautakuntien tulee syöttää lautakuntien hyväksymät talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksensa perusteluineen talouden budjetointiohjelmaan **31.10.2019** mennessä. Hallintokunnat valmistelevat esityksensä talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaohjeessa annettujen ohjeiden mukaisesti. Ehdotuksen tulee sisältää myös suunnitelmavuodet, joiden määrärahoissa tulee huomioida tiedossa olevat rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset.

Tulot

Talousarvion tulopuoli muodostuu toimintatuloista, verotuloista, valtionosuuksista ja rahoitustuloista. Kuntaliiton verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy vuonna 2020 nykyisillä veroprosenteil-

la yhteensä 8,402 M€. Kunnallisveroja ennustetaan kertyvän 7,022 M€, yhteisöveroja 621 t€ ja kiinteistöveroja 758 t€. Verotulojen arvioidaan nousevan 4,1 % kuluvan vuoden ennusteesta.

Verotuloennuste aiheuttaa vajeen tulojen ja menojen välille taloussuunnitelmaan verrattuna. Taloussuunnitelmaan verotuloja on kirjattu vuodelle 2020 kaikkiaan 8,501 M€. Erotus on arvion ja suunnitelman välillä on 99 t€. Erotus on noin 0,5 M€ pienempi kuin vuotta aikaisemmin.

Valmistelun lähtökohtana on nykyiset veroprosentit. Vuonna 2019 valtuuston hyväksymässä taloussuunnitelmassa vuodelle 2020 verotulokertymän on kirjattu kasvavan noin 0,156 t€. Tämä kasvu vastaa noin 1/2 % -yksikköä kunnallisverossa, kun yhden %-yksikön arvioidaan tuovan kunnan kassaan noin 300 t€ seuraavana vuonna.

Kuntaliiton tuoreimman (19.8.2019) ennakkollisen valtionosuuslaskelman mukaan Evijärvi saa vuonna 2020 valtionosuuksia yhteensä 9 482 223 €. Kasvua on 9,2 % kuluvan vuoden valtionosuuksiin. Valtionosuustulo koostuu varsinaisista valtionosuuksista (7 963 004 €) sekä veromene-tysten kompensatioista (1 519 219 €). Suunnitelmavuodelle 2020 valtionosuuksia on laskettu 8,66 M€ eli tulevan vuoden ennuste on tätä vajaat 800 t€ suurempi.

Verotulot ja valtionosuudet 2020 ovat ennusteen mukaan yhteensä 17,884 M€, kun ne ovat taloussuunnitelmassa 17,161 M€. Valtionosuudet ja verotulot ylittävät taloussuunnitelmaan kirjatun tulopohjan. Ero ennusteen ja taloussuunnitelman välillä on siis kunnalle positiivinen reilut +700 t€.

Kunnan sijoitustoimintaa toteutetaan valtuuston hyväksymien sijoitustoiminnan perusteiden mukaisesti. Sijoitukset on hajautettu kahdelle salkunhoitajalle. Jos sijoitukset kehittyvät suotuisasti, on sijoituksissa kotiutettavissa voittoja. Vuodelle 2019 sijoitustuotoiksi on arvioitu 274 500 ja vuodelle 2020 309 400 euroa.

Tasapainoisen talousarvion valmistelussa huomioidaan verojen, maksujen ja taksojen tarkastelu. Maksuja ja taksoja tarkistetaan lakien ja asetusten sallimissa rajoissa huomioiden kustannustason nousu ja tulevat investointitarpeet. Kuntastrategiassa määritellysti kunta voi saada myyntituloja luopumalla sille ei-strategisista omistuksista. Hallintokuntien tulee käydä läpi omistuksia joista on mahdollista luopua.

Menot

Valtuuston joulukuussa 2018 hyväksymässä vuoden 2020 taloussuunnitelmassa vuosikate on 600 900 euroa ja tilikauden tulos poistojen jälkeen on 1 200 euroa. Vuoden 2021 vuosikate on taloussuunnitelmassa 873 100 euroa ja tilikauden tulos poistojen jälkeen on 273 400 euroa.

Talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2020–2022 pohjan muodostavat vuoden 2018 tilinpäätös ja vuosien 2019–2021 taloussuunnitelma. Valtakunnalliset kunnallisen alan työehtosopimukset päättyvät 31.3.2020. Uusista sopimuksesta neuvotellaan syksyn ja kevään 2020 aikana. Palkkojen laskemisessa on syytä varata vuoden 2020 talousarvioon palkkojen sopimuskorotuksiin 1,5 % sekä eläkemaksut. Henkilöstökuluihin on varattu talousarvioon 2019 4,22 M€ ja taloussuunnitelmaan vuodelle 2020 4,23 M€.

Henkilöstön määrä ja henkilöstökustannukset lasketaan talousarviossa 2019 päätetyn henkilöstösuunnitelman mukaisesti. Sijaisten palkkaukseen saa varata määrärahaa siten, että henkilöstökulut kokonaisuudessaan eivät nouse vuoden 2019 talousarvioon nähden kuin erityisen perustelluista syistä. Tässä huomioidaan toimintamenoihin arvioitu henkilöstömenojen kasvu 1,5 %.

Menojen osalta tulee noudattaa kulukuria. Toiminnot tulee toteuttaa tehokkaasti. Kunnan taloudellinen tasapaino ilman veronkorotuksia edellyttää kustannustehokasta toimintaa niin omissa toiminnoissa kuin ostopalveluissakin. Kaikkia menoeriä ja toimintoja tulee tarkastella kriittisesti ja arvioida olisiko ne mahdollista toteuttaa kustannustehokkaammin.

Menojen ja tulojen on pysyttävä raamissa, jotta kunta saavuttaa tasapainoisen talousarvion. Hallintokuntien tulee pysyä vuoden 2019 taloussuunnitelman kustannusraameissa vuonna 2020 sekä suunnitelmavuosina 2021–2022. Muussa tapauksessa hallintokuntien tulee esittää kunnanhallitukselle ne toimenpiteet, joilla korvataan niiden aiheuttamat kulun ylitykset taloussuunnitelman raameihin nähden.

6. Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnanvaltuusto vahvistaa tehtäväalueittaiset toiminnan ja talouden tavoitteet talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Toiminnan ja talouden tavoitteet ovat osa talousarviota, jota kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava. Tavoitteiden osalta tulee paneutua taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden asettamiseen ja selkeään esittämiseen ja mitattavuuteen. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja mitattavissa sekä kuntastrategian linjausten mukaisia.

Osa tavoitteista merkitään sitoviksi, joista raportoidaan valtuustolle tilinpäätöksessä. Sitovien tavoitteiden lisäksi talousarviossa voidaan esittää muita tavoitteita, suoritteita ja tunnuslukuja. Sitovat tavoitteet ja muut tavoitteet voidaan ilmaista sanallisina tavoitetiloina, tavoite- ja suoritemäärinä tai tuottavuutta tmv. kuvaavina tunnuslukuina. Tavoitteet voivat olla esimerkiksi lukumääriä, yksikkökustannuksia, tunnuslukuja tai tuottavuus- ja vaikuttavuusmittareita.

Sitovien toiminnan ja talouden tavoitteiden tulee täyttää seuraavat ehdot:

- Tavoite perustuu kuntastrategiaan. Tavoitteen tulee olla olennainen ja merkityksellinen ja sen tulee vastata päätöksentekotasoa, jota kunnanvaltuusto käyttää.
- Tavoite on mitattavissa. Tavoitteen tulee olla selkeä ja yksiselitteinen. Tavoite tulee voida mitata ilman monimutkaista laskentaa.
- Tavoitteen toteutumisen raportointi on tiivis ja ytimekäs.
- Tavoite voidaan saavuttaa tehtäväalueen omin toimenpitein.

Tavoitteen toteutumisen pitää olla seurausta tehtäväalueen omista toimenpiteistä tai talousarvion määrärahojen käytöstä. Tavoitteen tulee olla tavoitteellinen, mutta myös realistinen suhteessa tehtäväalueen toiminnallisiin mahdollisuuksiin.

7. Henkilöstösuunnitelma

Tavoitteena on, että henkilötyövuosien määrä ei kasva kuin erityisen perustellusta syystä. Määrärahat käytetään ensisijaisesti lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Luonnollisen poistuman yhteydessä arvioidaan voidaanko toimintaa tehostaa tehtäväjärjestelyjä sekä sisäisiä siirtoja hyödyntämällä. Talousarvion käsittelyä varten tehdään luettelo vuosien 2018–2022 henkilöstön määrästä hallintokunnittain. Toimialojen henkilöstösuunnitelma toimitetaan hallinto-osastolle 31.10.2019 mennessä.

8. Talousarvioehdotus ja -perustelut

Käyttötalouden määrärahat esitetään ilman arvonnlisäveroa. Alle 10 t€ euron (alv 0 %) hankinnat ja kaikki rakennusten kunnossapitokorjaukset, jotka eivät korota rakennuksen arvoa esitetään käyttötalousosassa.

Tehtäväalueittain esitetään seuraavat kohdat:

- palvelutarpeen ja toimintaympäristön muutokset sekä toiminnan painopisteet talousarviovuonna
- taloussuunnitelmakauden kehittämistarpeet
- sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä muut operatiiviset tavoitteet
- tunnusluvut, kuten toiminnan tavoitteet (esim. laatu, palvelutaso), palvelutuotannon volyymin tunnusluvut (esim. suoritemäärät) sekä taloudellisuus- ja tuottavuusmittarit (esim. yksikkökustannukset)
- vuosien 2018–2022 määrärahataulukot (TP18, TA19, TA20, TS21 ja TS22)

9. Tuloslaskelmaosa

Kunnan on sisällytettävä tilinpäätökseensä tuloslaskelma ja sen liitetiedot. Tuloslaskelma luo kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Sen tehtävänä on osoittaa, riittääkö tuottoina kertynyt tulo-rahoitus palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Tuloslaskelmaosassa esite-

tään, miten käyttötalouden tulo-rahoitus riittää toimintamenoihin, korko- ja muihin menoihin sekä poistoihin ja arvonalennuksiin.

10. Investointiosa

Investointeina käsitellään hankkeet ja hankinnat, joiden suuruus on vähintään 10 t€ euroa (alv 0 %). Investoinneissa huomioidaan taloussuunnitelman investointiosassa suunnitellut hankkeet ja hankinnat. Investoinnit käsitellään käyttötaloudesta erillisinä.

Investointiosa sisältää investointihankkeiden määrärahat ja tuloarviot jaksotettuna kalenterivuosi- le arvioidun määrärahan käytön ja tulokertymän mukaan. Investointiohjelmaan kirjatulle inves- toinneille tulee olla tarve ja peruste. Investointeja suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota inves- toinnista aiheutuviin tuleviin käyttötalousmenoihin.

Kuluvan vuoden investointihankkeiden toteutuminen tarkistetaan ennen investointiosan viemistä valtuuston käsiteltäväksi. Mikäli investointihankkeita ei ehditä saattaa valmiiksi ja kuluvan vuoden määrärahaa jää käyttämättä, investointihanke voidaan huomioida seuraavan vuoden talousarvio- ehdotuksessa.

11. Rahoitusosa

Rahoitusosassa esitetään talousarvion vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosan laskel- ma osoittaa, missä määrin tulo-rahoitus riittää nettoinvestointeihin ja lainan lyhennyksiin sekä mi- ten rahoitustarve katetaan.

12. Tytäryhtiöt ja kuntayhtymät

Kunnan tytäryhtiöiden (Evilämpö ja asunto-/kiinteistöosakeyhtiöt) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset sekä yhtiöille määritellyt tavoitteet hallinto-osastolle **viimeistään 31.10.2019**.

Kuntayhtymien joissa Evijärvi on osakkaana (E-P:n sairaanhoitopiiri ky, Eskoon sosiaalipalvelujen ky, Järviseudun Koulutuskuntayhtymä, Etelä-Pohjanmaan liitto ja Kuntayhtymä Kaksineuvoinen) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset hallinto-osastolle **viimeistään 30.11.2019**.

13. Sisäinen valvonta

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan kannalta merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä annettava tiedot sisäisen valvonnan ja riskien- hallinnan järjestämisestä.

Kaikkien toimialojen on tiedostettava ja kartoitettava omaan toimintaansa liittyvät riskit mm. rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus-, tietojärjestelmä- ja toimintariskit sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin nii- den ehkäisemiseksi. Kunnassa toteutetaan kunnanhallituksen (21.11.2016 § 162) ja valtuuston (19.12.2016 § 38) hyväksymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden ja ohjeen mu- kaisesti vuosittain kuntakonsernilaajuinen riskianalyysi.

Talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2020–2022 valmisteluajataulu

aika	ASIA
2.9.2019	- TA-jory I (Talousarvion valmistelinjaukset)
9.9.2019	- KH: Talousarvion valmisteluohjeen ja valmisteluraamin hyväksyminen
9/2019	- Talousarvio (TA)- ja taloussuunnitelma (TS)-ehdotuksen valmistelu alkaa. - Lautakunnat linjaavat tehtäväalueidensa toiminnan painopisteet ja keskeisimmät muutokset laatimisohjeen mukaisesti.
9.10.2019	- TA-jory II (investoinnit)
22.10.2019	- Valtuuston TA-iltakoulu (linjataan tulevan vuoden veroja ja investointeja)
31.10.2019 mennessä	- Lautakuntien TA-käsittely ja lopulliset TA-ehdotukset. - TA- ja TS-ehdotukset toimitetaan KH:lle ja taloustoimistoon. - Ehdotus sisältää käyttötalouden ja investointien määrärahaehdotukset, sitovat ja muut tavoitteet, tunnusluvut sekä perustelutekstit.
31.10.2019 mennessä	- kunnan tytäryhtiöt toimittavat talousarvionsa kuntaan.
10–11/2019	- TA- ja TS-ehdotusten tasapainotusneuvottelut toimialojen kanssa. - käydään läpi lautakuntien esitysten jälkeen ilmenneitä muutostarpeet.
11/2019	- TA-jory III (lautakuntien TA-ehdotukset)
4.11.2019	- KH päättää valtuustolle esitettävistä tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
11.11.2019	- Valtuusto päättää tulevan vuoden tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
11/2019	- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus valmistuu. - TA-ehdotus julkistetaan ja jaetaan KH:lle sekä tiedotusvälineille. - TA- ja TS-suunnitelmaesitys esitellään kunnan YT-elimelle.
25.11.2019	- KH jatkaa TA-esityksen käsittelyä.
9.12.2019	- KH esittää valtuustolle vuoden 2020 talousarvion ja vuosien 2020–2022 TS:n.
16.12.2019	- Valtuusto vahvistaa päätöksellään talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2020–2022.

Talouden raportointi 2020

Taloudesta tehdään laajemmat osavuosisraportit hallitukselle ja valtuustolle huhtikuun ja elokuun lopun tilanteesta. Lisäksi tiedoksi tuodaan puolen vuoden toteuma kesäkuun lopun tilanteesta:

Alustava aikataulu talousraporttien laadinnalle on seuraava:

- 4/20 ~ 29.6.2020
- 8/20 ~ 26.10.2020